

(סימן תקל"ו) ב"ה ירושלים ת"ו וידינו פרושות

מקורי פרישת ידים למעלה בשעת התפלה בתנ"ך ובמדרשים וזהו.
דיני פרישת ידים. טעם שרוב ק"ק מונעות עצמן מפרישת ידיהן
בתפלה כיום. וראיות לשבח מנהג צדיקים הנוהגים לפרוש כפיהם
בתפלתם, ננכה לתת בשורות דלהלן, וזה החלי:

פרק א'

מאז אברהם אבינו שתיקן תפלת שחרית אמר: "הרימותי ידי אל ד'" ותרגמו:
ארימית ידי בצלו קדם ד' (כלומר בתפלה).

אחרי כן אצל יצחק אבינו שתיקן תפלת המנחה מוצאים אנו שבשעת תפלת זן
שטח את ידו שכך אמרו חז"ל (בראשית רבא ס' ט"ו) ותשא רבקה את
עיניה ותרא את יצחק, אמר רב הונא צפת (= רבקה ראתה) שידו שטוחה בתפלה,
אמרה ודאי אדם גדול הוא ולכך שאלה עליו.

גם אצל משה רבנו שתיקן להם לישראל סדר תפלה (מדרש תנחומא) פרש כפיו
בשעת התפלה וכשפרעה ביקשו "העתירו אל ד'" ענה לו משה "כצאתי את
העיר אפרוש את כפי אל ד'" וכן עשה שנאמר ויצא מעם פרעה את העיר ויפרש
כפיו אל ד' ותרגמו אפרוש ידי בצלו קדם ד'. ועל זה אמרו חז"ל: מגיד הכתוב
שידו של משה מוחצת ומרפאה, שהוא דומה ליוצרו שכתוב בו מחצתי ואני ארפא,
בנטיית ידו לקו ובנטיית ידו נתרפאו.

וביתר שאת בעת מלחמת עמלק שם רואים אנו את הסגולה והכח שיש בהרמת
הידיים בתפלה שנאמר והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל וכאשר
יניח ידו וגבר עמלק. ומפרשים תרגום יונתן בן עוזיאל ותרגום ירושלמי שבתפלה
הרים את ידו בצלו. ובפסוק שאחר זה ויהי ידיו אמונה מפרש גם אינקלוס והוא
ידוהי פריסן בצלו. ובפרקי דרבי אליעזר (פרק מ"ד) ניתן תיאור לתפלה זו וז"ל:
"ומשה ואהרן וחזק עמדו במקום גבוה בתוך מחנה ישראל אחד מימינו של משה
ואחד משמאלו מכאן אתה למד שש"ץ אסור להתפלל אם אין שם שנים עומדים,
וכל ישראל עומדים חוץ לאהליהם ורואין למשה כורע על ברכיו והם כורעים על
ברכיהם. נופל על פניו ארצה והם גופלים על פניהם. פורש כפיו אל השמים והם
פורשים כפיהם לאביהם שבשמים. מכאן אתה למד שש"ץ המתפלל כך כל העם
עונים אחריו "אמן". וכן עיין בפרק שמיני בפרקי דרבי אליעזר ועיין רד"ל שם.

גם דוד ושלמה בנו שלהם חלק בנוסחאות התפלה (עיין ברכות מ"ח) נהגו לפרוש
ידיהם בשעת התפלה. בספר תהלים מוצאים אנו כמה פעמים לשונות להרמת
הידיים בתפלה "כן אברכך בחיי בשמך אשא כפי" "בכל עת שטחתי אליך כפי"
"משאת כפי מנחת ערב" "פרשתי ידי אליך". ובכל המקומות הללו מוסיף התרגום
בצלו (בתפלה) ואצל שלמה המלך בעת בנין בית המקדש (מלכים א' ח') אמר:
"כל תפלה כל תחינה אשר תהיה לכל האדם לכל עמך ישראל אשר ידעון איש נגע
לבבו ופרש כפיו אל הבית הזה" ושם נאמר עוד "ויעמוד שלמה לפני מזבח ד'
נגד כל קהל ישראל ויפרוש כפיו השמים" ... "ויהי ככלות שלמה להתפלל אל
ד' את כל התפלה והתחינה הזאת קם מלפני ד' מכרע על ברכיו וכפיו פרושות
השמים".

וגם חבוק הנביא שסדר התפלה שנאמר תפלה לחבוק (מדרש תהלים) כותב בתפלתו רום ידיהו נשא, ועיין בירושלמי ראש השנה (דף י"ז) שרמו בזה למשה שהרים ידיו במלחמת עמלק.

כן גם עזרא הסופר שתיקן את שמונה עשרה ברכות על הסדר שלש ראשונות שבח לד', שלש אחרונות הודיה, ואמצעיות יש בהם שאלת כל הדברים, (רמב"ם הלכות תפלה פרק א' הלכה ד') מוצאים אנו אצלו פרישת כפים שנאמר (עזרא ט') ואפרשא כפי אל ד' אלקי.

מכל זה אנו רואים כי כל מיסדי התפלה פרשו כפיהם בתפלתם.

גם חכמינו ז"ל החזיקו מנהג זה וכך נאמר בזהר הקדוש פ' בלק דף קצה "אמר רבי אלעזר ארימת ידי בצלו לקמי מלכא קדישא", ובהרבה מקומות עוד בזהר הקדוש, ובגמרא ברכות (ט"ז): "אמר רבי אלעזר מאי דכתיב כן אברכך בחיי בשמך אשא כפי, כן אברכך בחיי זו קריאת שמע, בשמך אשא כפי זו תפלה".

פרק ב'

ולא זו בלבד שפרישת הידים בתפלה מעליא היא אלא שדינים מיוחדים יש לנהוג בנוהג זה ואלו הם:

א) **אסור** להשהות את הכפים פרושות השמים שלש שעות רצופות, וכך נאמר בספר הבהיר (אות קל"ח) על הפסוק וכאשר יניח משה ידו וגבר עמלק וז"ל: "וכי היה משה עושה שיגבר עמלק אלא אסור לו לאדם להשהות שלש שעות כפיו פרושות השמים". את המאמר הזה מביאים הרמב"ן ורבנו בחי ז"ל, ורבנו בחי מוסיף לבאר את טעם האיסור וזוהי לשונו: והיה משה מוכרח בהרמתם ובהנחתם (של הידים) בהרמתם, כדי שיבטלו המקטרגים מפעולתם ויתגברו ישראל, והנחתם שאילו לא היה מניחם היו הכוחות בטלים לגמרי, לא יפעלו פעולתם שנתמנו עליה כלל, ואין אדם רשאי לעשות כן כי לא תהו בראה לשבת יצרה והכוחות במנוים צריכים הם לעולם, וזה מבואר עכ"ל, ובמקום זה מבאר הרבנו בחי את כלל ענין פרישת הידים בתפלה על פי הסוד ע"ש. ועיין גם ברקנטי על הפסוק "והיה כאשר ירים משה ידו".

ב) **שאין** לפרוש את הכפים אלא במקום שאלה ובקשה, ולכן אין לפרוש את הידים בשלש ברכות ראשונות ולא בשלש ברכות אחרונות של תפלת שמונה עשרה וכך מביא ספר חרדים (מ"ע מה"ת התלויות בידים ובכל הגוף ואפשר לקיימם בכל יום פרק ה') וז"ל התפלה מצות עשה מן התורה, וכתיב ועבדתם את ד' כדכתיבנא וכיון שנקט לשון עבדות למדו חז"ל דצריך שיהיו ידיו של אדם בתפלה זו על זו על לבו כעבד לפני רבו. וכתב רבנו אברהם בנו של הרמב"ם דהני מילי בשלש ראשונות ושלש אחרונות אבל באמצעיות שהם שאלה צריך שיהיו ידיו פרושות כדרך השואל כדאשכחן בתפלת אברהם הרימותי ידי אל ד' ותרגומו בצלו ובתפלת משה אפרוש כפי אל ד' וכתיב כאשר ירים משה ידו ובתפלת שלמה ויפרש כפיו השמים עכ"ל.

ג) **שהכפים** והאצבעות צריכות להיות זקופות ישר למעלה, וכך מביא הגר"א מוילנא ז"ל בפירושו לספר ישעי' על הפסוק "ובפרושכם כפיכם" וז"ל מבאר בזהר בתפלה ובברכת כהנים שניהם בנשיאת כפים, אלא שהברכת כהנים

כהנים בהפרשה היינו הכפות למטה ואחורי הידים למעלה להושיט הברכה מלמעלה למטה, ובתפלה הכפים למעלה להעלות התפלה למטה שיקובל למעלה עכ"ל.
(ד) אך יזהר האדם מאוד שלא יהי' כף אחת מחוברת אל חברתה והיו לאחדים בעת הזקיפה, רק מרוחקים זה מזה קצת, וזה מבואר בזה"ק פ' נשא (דף קמ"ו ע"ב) ע"ש.

ושם (דף קמ"ה ע"א) מבואר שיד ימין רוממה ביתר שאת מעט למעלה מיד שמאל בעת הזקיפה. (לשון יסוד ושורש העבודה דיש שער השיר).
(ה) **אסור** לוקוף את הידים שלא בשעת תפלה, וזה לשון הזהר פ' בלק (דף קצ"ה) אסור ליה לבר נש לארמא ידי לציילא בר בצלו ובברכן ותחנונים למריא. דהא אצבעאן ידין מילין עילאין אית בהו, ועיין עוד גם בפרשת יתרו שם.

פרק ג'

לכן תמוה מנהג רוב ק"ק שאין פורשות ידיהן בעת תפלתן. וכבר תמה על זה בעל ספר "באר שבע" ומשיב ושמא יש לומר מאחר שעכשיו נוהגים אומות העולם להתפלל כך בזקיפת ידים למעלה כמפורסם לכן אין אנו נוהגים עכשיו להתפלל כך וכה"ג אמרו חז"ל בפסוק לא תקים לך מצבה אשר שגא ד' אלקיך אע"פ שהיתה אהובה לפני הקב"ה בימי האבות עכשיו שגאה מאחר שעשאוה אלו כנענים חק לע"א, כן נראה לי עכ"ל.

ומן השמא שלו עשו אחרים ודאי וכן פוסק בעל "פחד יצחק" בערך תפלה, **אין להתפלל בזקיפת ידים** למעלה אע"ג דהיא תפילה מעליא מאחר שעכשו אומות העולם מתפללין כן וכה"ג אמרו רבותינו בפסוק לא תקים לך מצבה וכו'. ומציין לספר "באר שבע" הנ"ל. וכן בהגהות רבי עקיבא איגר על השולחן ערוך או"ח (ריש סימן פ"ט). ועיין גם בספר מעם לועז בפסוק והיה כאשר ירים משה ידו.

ואולם רי"ע ז"ל בסידורו סולם ב"א אות ה. חולק על דברי הרב "באר שבע" ומביא טעם אחר לדבר וז"ל מהראוי היה להתפלל בפרישת ידים לשמים ככתוב בתורה ובנביאים והרב באר שבע נתעורר בזה בספרו וכתב מה שכתב (רי"ע עמדין אינו רוצה אפילו לחזור על דבריו) בטעם ביטול המנהג אך לעג"ד העיקר הוא מה שדחה שם כי לא היה נוהג אלא בבני אדם גדולים כדמוכח בהדיא מבראשית רבא (אמרה ודאי אדם גדול הוא) ומה שדייק הרב ז"ל מפרקי דרבי אליעזר (שם נאמר כל ישראל) נראה לי דלאו דיוקא הוא חדא דדור המדבר נמי דור דעה הוה. עליהם הוא אומר אספו לי חסידי. הם ודאי היה כוחם יפה בכך, ועוד שלא עשו כן עד שראו משה רבנו ע"ה עושה וכה"ג שפיר דמי כדבעינן למימר בס"ד דטעמא דמלתא לאו משום יוהרא כדס"ד דהרב הנ"ל אלא מטעם אחר משום שארז"ל (ספר הבהיר) אסור לאדם לעמוד שלש שעות כפיו פרושות השמים ויש סכנה בדבר, ולכן בתוספתא דזהר אסר לזקפא אצבען למגנא, משום הכי בטלוח לנטילות לגמרי מהך חששא דוגמת אותה שאמרו אין אדם רשאי לפול על פניו אלא אם כן נענה כיהושע בן נון, כל שכן בזה החמורה מאוד לפי דעת הזהר. לכן בדורות אחרונים נמנעו ממנה כלל עכ"ל.

ולי הכותב קשה להבין את נימוקו של הרב באר שבע מדוע אין אנו נוהגים לפרוש כפינו בתפלה משום שעכשיו נוהגים אומות העולם בכך, והרי בתהלים

בתהלים (מ"ד כ"א) נאמר אם שכחנו שם אלקינו ונפרוש כפינו לאל זר והתרגום מפרש לאיזה ע"ז אפשר להתפלל בזקיפת ידים ומפרש וז"ל ופרשינא בצלו ידנא לטעותא דפלחי כוכביא, אם כן משמע שעוד אז נהגו בע"ז כן. וזה שובר לגמרי את טענתו של הרב באר שבע.

משמעות נוספת מוצאים אנו בפרישת הידים אצל אבותינו, כי בצורה זו של פרישת הידים מראים הם להקב"ה כי נקיי כפים הם. על הפסוק: ויהי ידיו אמונה מפרש במכילתא: בידו אחת שלא קבל מ'שראל כלום. ובידו אחת אמר משה לפני הקב"ה: רבונו של עולם, על ידי הוצאת את 'שראל ממצרים ועל ידי קרעת להם את הים ועל ידי עשית להם ניסים וגבורות כך על ידי תעשה להם ניסים וגבורות בשעה זו.

וכן אצל שלמה המלך על הפסוק: וכפיו פרושות השמים מפרש בירושלמי ברכות פרק ט ה"ה: אמר ר' אייבו כגון הדין נקדים היה עומד. אמר ר' אלעזר בר אבינא ככפים הללו שלא חטפו (הגר"א גורס נטלו) מבנין בית המקדש כלום. עפ"י הג"ל אין תימא שבדורות האחרונים נמנעו ממנהג זה, כי הרי אם אין המתפלל נקי כפים ממש אז הרי זה גורם לקטרוג חלילה, וחז"ל בשמות רבא כב אמרו: מנין שכל מי שהגזול בידו שתפלתו עכורה שנאמר ונפרושכם כפיכם וגו' אינני שומע, מפני מה שידכם דמים מלאה, ובתרגום יונתן בן עוזיאל על הפסוק ואין לאל ידך מפרש ולית בידכון עבדין טבין דתיתוקפן ידיכון בצלו קדם ד' אבוכון דשמיא דיפרוק יתכון. משמע שהרוצה לפרוש ידים, צריך שיהיו בידיו מעשים טובים.

פרק ד'

ברם מוצאים אנו לאחרונים אשר הם מורים ומדריכים אותנו בדרכי האמת, ובפרט ספר השל"ה הקדוש המאיר ל'שראל בהדרכתו הישרה, וכך הוא כותב בעניני תפלה וקריאה בספר תורה: בזהר משמע שמעלה גדולה היא להרים ידיו בשעת תפלה ואצבעותיו זקופים... והפוסקים כתבו לכפות הידים זה על זה בשעת התפלה וכן נוהגים. מכל מקום נראה באיזה מקומות מהתפלה שמתעורר בהתעוררות גדול יזקוף אצבעותיו והחכס יעשה בדעת. וכמו כן מביא השל"ה הקדוש בשער האותיות אות ק' את דברי ה"חרדים" בשם רבינו אברהם בן הרמב"ם הנזכרים לעיל.

רבנו אלכסנדר זיסקינד בספרו יסוד ושוש העבודה ריש שער השיר כותב וז"ל: טרם נבוא שעריו בתודע כוונת פסוקי דזמרה צריכים אנחנו למודעי ידיעה בתחילה מכלל יופי העבודה הצריך לכלל, כל פרטי עבודה ועבודה בעבודתו לית"ש, והוא גודל מעלת זקיפת הידים בתפלה, או בהודאה ושבח להבורא ית"ש, וגודל מעלת עבודה זו לאין ערך ותכלית כמבואר בזה"ק פ' יתרו (דף ס"ז ע"א) וז"ל (ומביא כאן את דברי הזהר) ואחרי דברי הזהר הוא כותב אין לא יתלהב האדם אל העבודה העצומה הזאת, ובנקל לעשותה, שאין ערך ותכלית לגודל מעלתה, שכל העולמות העליונים הקדושים מתיחדים ומתקדשים על ידי עבודה זו, וכל הס"א מתכפין ומתבזין, ועל ידי זה נתברך ונתייקר שמה קדישא מכל סטרין כמבואר בזהר הנ"ל לבד השכר הגדול והנפלא שנוצר בזה"ק הנ"ל לאדם

לאדם שגורם כל זה בזקיפת ידיו בתפלה או בהוראה, (ומסיים) ושלמה המלך ע"ה
אמר בחכמתו כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה וגו' ודי בהערה זו עב"ל.
וצאו וראו מה אמרו חז"ל על הפסוק אל תסג גבול עולם אשר עשו אבותיך
אמר רבי שמעון בר יוחאי מנהג שעשו אבותיך אל תשנה אותו, אשר עשו
אבותיך, מה עשו אבותיך אמר רבי יוחנן לא עשו להם לבדם אלא עשויה לכל
הדורות.

על פי כל הנזכר כאן והנזכר לעיל רואים אנו שמנהג צדיקים הפורשים כפיהם
בשעת התפלה יסודתו בהררי קודש ותפלה נעלה ונשגבה היא "ויש לו על
מה לסמוך" ומנהג אבותיו מאז ועד עתה בידיו.
ו"אקוד על אפי ואפרוש לך כפי".

יוסף שלום הלוי וינפלד

(סימן תקל"ז) בס"ד ירושלים ת"ו. **פליאה בזוה"ק בראשית (דף ל"ב)**
בירושלמי שבת (פט"ו ה"ג) א"ר חייא בר בא, רשב"י כד הוה חמי לאימיה
משתעיא מילי סגי בשבת אמר לה יומא שבתא היא והיא שתקא.
וקרבן העדה כשהיה רואה אמו מדברת הרבה בשבת אמר לה אמי שבת היום
ולזכירה בדרך כבוד.

ובמד"ר ויקרא (פל"ד הט"ו) אימיה דרשב"י כד הוה משתעיא מותר מילין
בשבתא הוה אמר לה שבתא היא והוה שתקא ** כ' בפ' מהרז"ו
שאסור לומר בהדיא לאב ואם שעושים איסור, רק מן הצד והם בעצמם יבינו.
וע"כ אמר לה שהיא שבת והיא בעצמה תזכור שאסור להרבות בדיבור.

במד"ר תנחומא פ' בראשית (ס"י ב') ודבר דבר, כי האי דאימיה דרשב"י הוה
משתעיא מילי סגי בשבת אמר לה יומא שבתא היא והיא שתקא.
ולפלא דבזוה"ק בראשית (דף ל"ב) הגירסא ר"ש כד חמי לאימיה דהוה
משתעיא הוה אמר לה שתוקי שבת הוא ואסור. והעיר על זה בס'
לקוטי חיים (פ' בראשית) דמשמע מהלשון שבוה הלשון היה אומר לאמו שתפסוק
מן הדבור, ובאמת איתא בסנהדרין (פ"א.) הרי שהיה אביו עובר על דברי תורה
לא יאמר לו אבא עברת על ד"ת. אלא אומר לו אבא מקרא כתוב בתורה כך היא
וכו' ואפשר שנשתבש הלשון בזוה"ר.

ואולי אפשר דהיה כתוב בזוה"ק שם תיבת שתוקי בסוף בזה האופן, הוה אמר
לה שבת הוא ואסור **ושתקי** הכוונה מעצמה, ולא שרשב"י אמר לה
שתוקי וא"ש. וכן י"ל בס"ח (ס"י ק"י) דתיבת שתוקי צ"ל אחרי תיבת אסירי ע"ש.
ומש"כ בס"ח שם דכן מצינו בירושלמי, אולי נשתבש גירסא זו בס"ח או
הוגה עפ"י לשון הזוה"ר.
ולפלא שבענף יוסף על הע"י (בשבת שם) העתיק דברי הזוה"ר הנ"ל, ולא העיר
כלל על תיבת שתוקי.

המור"ל

(*) בס' האגודה למס' שבת (ס"י קל"ב) כ' וכן משמע בירושלמי מאימיה דרבי טרפון,
ובראביה (ס"י שני"ט) הגירסא אימיה דרב הווא, ובס"ח (ס"י ק"י) אמר ר' ישמעאל, וכנראה
שהיא טעות המעתיק או טעות הדפוס דבכל המקומות בבבלי וירושלמי ובמדרשים ובזוה"ק
הגירסא אימיה דרשב"י.
(**) דברי המד"ר הובא בתוס' שבת (ק"ג:)